

Вељко Пејровић

РАДИО ПРОГРАМ ЈЕ СЛИЧНИЈИ БИБЛИОТЕЦИ НЕГО АНТОЛОГИЈИ

Заинтересовао сам се за радиофонију још од њеног самог почетка. Чим су се појавили они незграпни полипи, такозвани детектори, с оним као лекарским слушалицама, разни извештаји, па већ и неки уметнички наговештаји уверили су ме да је реч о наглом развиту и надирању једног силног, превасходно демократског средства за масовно обавештавање и културно, уметничко и етичко уздизање људи. С највећим одушевљењем сам прилегао на студије о радиофонији, прикупио сам читаву литературу о условима, могућностима и реквизитима у првом реду говорних емисија уметничког карактера, читања, рецитовања, драмског говорења и чујне транспозиције призора. Уједно сам и сам често предавао на радију. Такође сам читао туђе песничке саставе – не сећам се да сам икад нешто своје читао – па се то, биће, рашчуло. Тако су ме првих дана 1938. године позвали у Дирекцију наше тек појачане станице. Ето, трећи месец како је томе прошла двадесет једна година, а још се помало узбудим кад угледам микрофон.

Знате, био сам ја дуго година и министарски службеник, па данас прођем поред бивших канцеларија сасвим мирно, али кад год чујем хук штампарске машине испод неке редакције, мени срце заигра. Јесте, али био сам, годинама, и новинар. Поред свег планирања и програмирања, то је, из дана у дан, кампањски, нерван посао са знатно мање шаблона но други и, као у хируршком амфитеатру или на ратишту, где нема одлагања, траже се тренутна решења.

Не бих био оно што сам да ми се није у вези са радиом машта разиграла. Већ у свом уводном, програмском излагању, предвиђао сам да ће радио, саопштавајући је непосредно у ухо, обновити и оживети поезију и усмену књижевност у целини, ослободити је

укоченог, у суштини недемократског, књишког изражавања, да ће, штавише, дати повода да се пронађу и развију нове врсте и нови облици поезије и драматике, да ће извесне замрле или изрођене врсте оживети, и тако све. Нешто се од тога и остварило, али би се остварило вероватно и више да тадашња, превише наелектрисана политичка пропаганда у свету, фашистичка, па контрафашистичка – па онда и модерна реклама – није акапарирала радиофонију за себе. Рат и послератно хладно ратовање још не допуштају да овај дивни људски проналазак да од себе све оно позитивно и лепо што би могао.

Ипак, борили смо се часно и лепо. С пијететом мислим на своје сараднике, на погинуле, пре свих на интеллигентног спикера Фингерхута, који је увек знао шта говори; на чланове прве наше радио-драмске трупе, на даровити брачни пар Величковиће, особито на њу, на Милу, на то мало чудо живог, трептавог талента какав у нашем друштву нисам срео; на одлично нашег књижевника и глумца Пецију Петровића Млађег.

Опростите, али морам се у овом часу сетити и неких наших радио-сцена, као оне о жетви. Њу смо заједнички сами стиховали, компоновали, при томе свим реквизитима дочаравали све звукове, певали, кукурикали, цвркутали, лајали, мукали, подражавали машинама и разним точковима кишу, грмљавину, и то све тако да је народ тражио да је неколико пута поновимо.

Ко да заборави нашег Пер Гинта, Николу Поповића, који својим језивим смехом маркира метар по метар удаљавања, докле се год не изгуби. Али, радиофонија је уопште људима на ударцу. Нико није равнодушан према њој. Онај који је задовољан емисијом још може и да мирује, али незадовољни су нестрпљиви, одмах траже телефон, или перо и хартију, да изгрде директора. То је, кажу, свуда тако, али у нас је тада постојала и цензура, а она се није задовољавала с тим да само брише и забрањује, већ је изискивала и то да се све у брзини замени новим текстовима. Министар Корошец и његов помоћник Бошко стално су пратили емисије и потрзали директора. Корошец је звао станицу пећином где се окупљају мрачне фигуре. Замислите, једна од тих била је и наша популарна спикерка, иначе увек ведра Јелена (Билбија). То невинашце је доследно, читајући вести, изговарало, на пример, име фирера као Китлер, а председника чешког протектората Хаху са нарочитим нагласком ха-ха. На-послетку су је избацили, и посао који смо поштено извршавали нас

седморо предали су двадесеторици са тридесет пута већом платом. Али, у том је избио и рат.

Позван да нешто цитирам из сопствених емисија, навешћу, на крају, неколико реченица из свога предавања о радију.

„Каже се да је трагична грешка радиофоније баш та огромна маса слушалаца различног образовања и укуса, различних асоцијација и опречних гледишта. Због тога се програми, кажу, никад неће моћи одржати на нивоу. То је наше интелектуалистичко мишљење. Међутим, програм једне станице није антологија ни зборник. Кад смо већ код књиге, он више личи библиотеци. Његова је целовитост у расподели, у распореду разноликости, тако да сваки ступањ културе, свака професија и сваки узраст добије своје у своје одређено време, према приликама. Главно је одстранити моралну и естетску ругобу, у које спадају и вулгарност и дилетантизам. Али, баш из тих разлога треба дати прилике и свим елементима широких народних слојева да се појаве пред микрофоном. Непосредни, неусиљени глас, на пример, ратарске или радничке бриге и песме, шкрипут точкова и звек алата, домаћинов савет, бакина опомена уз удар на разбоју, шум каиша и машинског ланца – колико поуке и поезије!

Напоследку, радиофонија, већ природом својом намеће мешање и уплитање говора и музике. У том правцу већ се ствара извесни посебни уметнички рад, такозвана чујна игра. У њој, као и у стварном животу, звуци, песма, инструменти, па и група предмета с којима у заједници живимо, допуњују, осветљавају човекове речи. Јер радиофонија, као непосредни спроводник живота, чини се и у томе иде за животом што се кроз њу реч штеди више но у књигама. И овде, као и у животу, говор је кратак, али и драматичан, претходи и пропраћа дела, а не описује толико и не аналише.“

(Тонски архив Радио Београда, 1959)

Сећања Вељка Петровића на рад у Радио Београду
(19. март 1959)

Аутор: Саша Марковић